

השפעת מודלים מתמטיים על פרשנות הגידול הדמוגרפי של האוכלוסייה החרדית

המחקר על החברה החרדית, לטענת קרנצ'ר (2014), התאפיינו עד לפני מספר שנים במעבר מהתמקדות בסוגיות מקומיות, לסוגיות ברמה הלאומית, ורק בשנים האחרונות החלו מחקרים הבודקים את השפעת המחקר על האוכלוסייה החרדית עצמה ועל תהליכי אסטרטגיים.

המחקר העוסק בדמוגרפיה של האוכלוסייה החרדית עבר גם הוא שינויים: מנושאים מקומיים, ללאומיים וכיום לניתוח השלכות אסטרטגיות. בהקשר המקומי והלאומי, התמקדו בעבר המחקרים בהשפעת הגידול המהיר של קבוצה באוכלוסייה על מעמדה הכלכלי, החברתי והפוליטי. בשנים האחרונות מתרחב המחקר של החברה החרדית מעבר להקשר הפנים-ישראלי (כלכלה, חברה ופוליטיקה), וחותר להבין את ההקשר הבינלאומי והשפעת הדמוגרפיה של הקבוצה על ביטחון המדינה. כמו מחקרים שעסקו בחישוב הסיכון הביטחוני לישראל מגידול דמוגרפי של כלל החברה הערבית (בישראל ובשטחים), בהשוואה לגידול הדמוגרפי של כלל החברה היהודית, והפיכתם לרוב.

בהקשר זה, מתקיים בישראל מאבק בין עורכי הסקרים הדמוגרפיים על המודל המתמטי הנבחר ועל השלכותיו ביחס לביטחון המדינה, כלכלתה ומגמותיה החברתיות והפוליטיות. קושי ראשון נובע מכך שהנטייה במחקר המתמטי היתה להתייחס אל האוכלוסייה היהודית כאל קבוצה הומוגנית אחת, בלי להפריד בין חרדים/דתיים לחילונים, למרות ההבדל המשמעותי ביותר בשיעור הילודה בתוך האוכלוסייה היהודית (וזאת כדי להשוות מגמות בין כלל האוכלוסייה היהודית, לכלל האוכלוסייה הערבית בישראל). על רקע זה, המודל המתמטי שנבחר לא משקף את המגמות בתוך החברה היהודית ולא יכול להצביע על השלכותיהם הן כלפי החברה החרדית, הן כלפי המדינה והחברה. קושי שני נובע מכך שעורכי הסקרים נוטים להכליל גם את הקבוצה הערבית מבלי להפריד בין ערביי ישראל לערביי השטחים וגם מודל זה מעוות את התמונה.

ניתן ללמוד על הפערים ועל ההשלכות העולים מהשימוש במודלים השונים מהדוגמה הבאה שמציג בן עזרא (2004): החישוב לפי המודל המתמטי של כלל האוכלוסייה היהודית - מנת הטור הגיאומטרי של גידול האוכלוסייה היהודית היא 1.039 והיא מובילה לתוצאה הבאה: בשנת 2023 שיעור החרדים באוכלוסייה יגיע ל 11.6 מיליון נפש. בשנת 2043 יגיע השיעור ל 25 מיליון נפש. בשנת 2063 יגיע ל 54 מיליון נפש ובשנת 2083 יגיע ל 115 מיליון נפש.

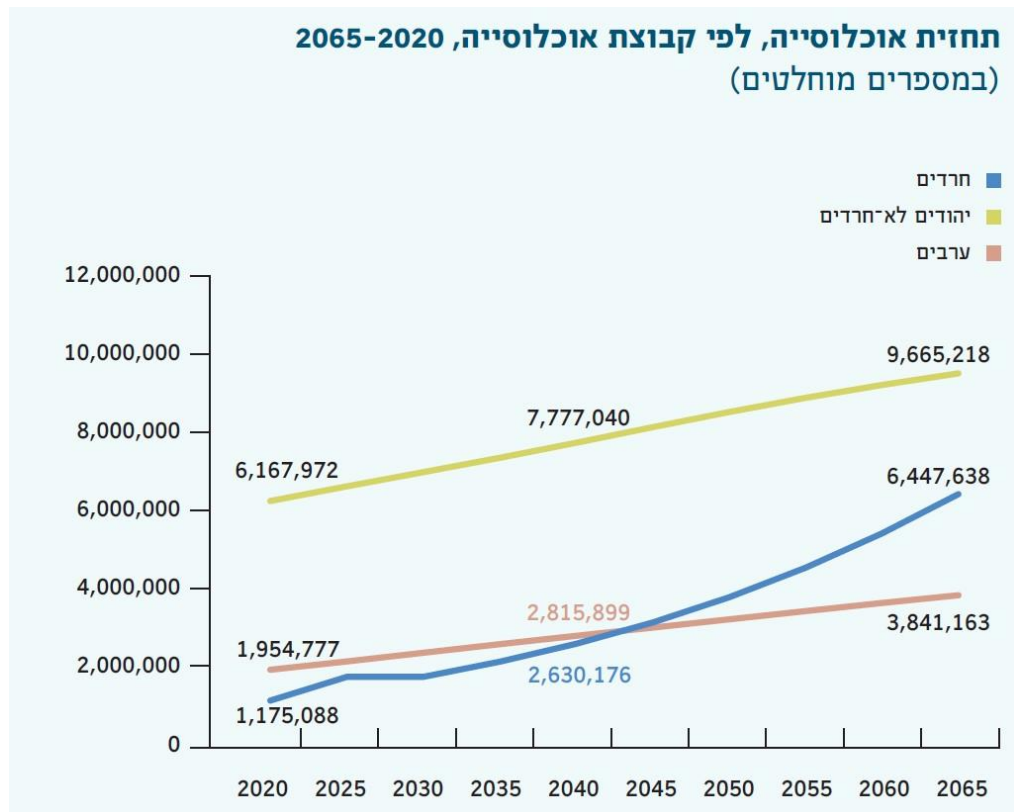
חישוב של כלל הערבים (בישראל ובשטחים) עם מנת טור גיאומטרי של גידול האוכלוסייה הערבית במוצא כללי - 1.063, היה מגיע ב 2023 ל 12.6 מיליון נפש... וב 2083 ל 49.1. כלומר, **על פי מודל מתמטי זה, קיים סיכון ביטחוני לרוב היהודי במדינת ישראל.**

לעומת זאת, החישוב לפי המודל המתמטי של האוכלוסייה החרדית בלבד - מנת הטור הגיאומטרי של גידול האוכלוסייה החרדית/דתית היא 1.081, והיא מובילה לתוצאה הבאה: בשנת 2023 שיעור החבר הדת/חרדית בחברה יגיע ל 6.2 מיליון נפש, בשנת 2043 ל 29.3 מיליון נפש, ב 2063 - ל 139 מיליון נפש וב 2083 ל 661 מיליון נפש.

חישוב של האוכלוסייה הערבית בישראל (בגבולות הקו הירוק) בלבד - מנת הטור של גידול האוכלוסייה הערבית בקו הירוק לשנה היא 1.050 והיא מובילה לתוצאה הבאה: בשנת 2023 - 3.2 מיליון נפש. ב 2043 - 8.4 מיליון נפש, ב 2063 - 22 מיליון נפש, וב 2083 - 59 מיליון נפש. חישוב של האוכלוסייה הערבית ביהודה ושומרון בלבד - מנת הטור היא 1.070 והתוצאה: בשנת 2043 שיעורם יגיע ל 7.9 מיליון נפש, ב 2043 ל 11.4 מיליון נפש וב 2063 ל 135 מיליון נפש. כלומר, **על פי מודל מתמטי זה לא קיים סיכון ביטחוני לרוב היהודי בישראל.**

חשיבות המודל המתמטי הנבחר ברורה: הדוגמה מציעה שהמיעוט החרדי/דתי הוא בעל השפעה דומיננטית כשהוא מופרד מכלל האוכלוסייה היהודית בגלל שיעור הילודה הגבוה, והמשמעות הינה צפי לגידול הולך וגובר של רוב יהודי בזכות המיעוט שלגביו מנת הטור יותר גדולה.

נראה שאין הסכמה בין עורכי הסקרים באשר לתחזית האוכלוסייה החרדית לאורך השנים. על פי מלאך וכהנר (2020), שאינם מתייחסים בנפרד לשיעור פריון הילודה בחברה החרדית, צפויה האוכלוסייה החרדית להגיע בשנת 2065 ל 6.447 מיליון בני אדם. כפי שמשקף בגרף הבא.

• מלאך וכהנר, 2020.

בן דוד (2019) טוען שהניתוח שגוי. החסבר: ניתוח התפלגות האוכלוסייה היהודית על פי הגדרת זהות דתית, עשוי להוביל למסקנה שהאוכלוסייה היהודית נעה בהדרגה אל שני קצוות: התכנסות אל הזרם החרדי (דתיים בעיקר, מעט מסורתיים) והתכנסות אל הזרם החילוני (מסורתיים בעיקר, מעט דתיים). והיות והזרם החילוני, הגדול בישראל, גדל דמוגרפית, ניתן היה להסיק שישראל עומדת להפוך לחברה חילונית ברובה הגדול, עם מיעוט חרדי קטן אך קבוע בגודלו.

מסקנה שגויה, כי אינה מתייחסת לגידול בפריון הילודה של הנשים החרדיות. החישוב המתמטי של דן בן דוד מוביל למסקנה שבשנת 2065 שיעור החרדים בישראל יגיע ל 49% (בהשוואה ל 35% לא חרדים אחרים) ולנתון זה יש השלכות שונות לחלוטין על התפתחות המדינה והחברה.